

Надання впевненості щодо сталого розвитку

CSRD, ESRS і новий вимір аудиту

Джерело: CSRD (Directive 2022/2464/EU) · ESRS (Commission Delegated Regulation 2023/2772) · IAASB ISSA 5000 (2024)

1. CSRD: нова архітектура звітності про сталий розвиток
2. ESRS: стандарти та принципи розкриття інформації
3. Аудит звітності зі сталого розвитку: стандарти і практика
4. Виклики та перспективи для аудиторської професії

Co-funded by
the European Union

ПИТАННЯ 1

CSRD: нова архітектура звітності про сталий розвиток

Corporate Sustainability Reporting Directive — Директива 2022/2464/ЄС

Що таке CSRD і чому це важливо

Директива 2022/2464/ЄС від 14 грудня 2022 р.

- ▶ Замінює NFRD (2014/95/EU), розширює охоплення з ~11 000 до ~50 000 компаній у ЄС
- ▶ Обов'язкова звітність за стандартами ESRS (Delegated Reg. 2023/2772)
- ▶ Вимагає зовнішньої перевірки з обмеженою впевненістю (limited assurance)

Ключові принципи

- ▶ Подвійна суттєвість (double materiality): вплив компанії на суспільство + ризики для бізнесу
- ▶ Звітність у форматі XBRL/iXBRL для машинного зчитування
- ▶ Інтеграція зі звітністю за МСФЗ у єдиному управлінському звіті

Наукове обґрунтування

- ▶ Bebbington & Unerman (2020): трансформація корпоративної звітності як соціальний феномен

Графік набрання чинності

2024: великі компанії (> 500 прац.)

2025: великі ТОВ/АТ ЄС

2026: малий і середній бізнес

2028: компанії з третіх країн

Подвійна суттєвість (Double Materiality)

Суттєвість впливу

- ▶ Вплив діяльності компанії на людей та довкілля
- ▶ Фактичні та потенційні наслідки
- ▶ Позитивні та негативні ефекти по ланцюжку вартості
- ▶ Часовий горизонт: коротко-, середньо- і довгостроковий

Фінансова суттєвість

- ▶ ESG-ризики та можливості, що впливають на фінансовий стан
- ▶ Вплив на доходи, витрати, активи, зобов'язання
- ▶ Кількісна та якісна оцінка ризиків
- ▶ Узгодженість з TCFD і ISSB IFRS S1/S2

Методологія оцінки

- ▶ Ідентифікація ESG-тем через stakeholder engagement
- ▶ Оцінка за масштабом, обсягом, незворотністю
- ▶ Документування обґрунтування порогів суттєвості
- ▶ Перегляд не рідше ніж раз на рік

Ланцюжок вартості і score 3 у CSRD

Ланцюжок вартості (upstream + downstream)

- ▶ Upstream: постачальники сировини, логістика, виробничі партнери
- ▶ Downstream: дистриб'ютори, кінцеві споживачі, утилізація
- ▶ Необхідне розкриття відповідних ESG-показників по всьому ланцюжку

Score 3 викиди — практичний виклик

- ▶ GHG Protocol: 15 категорій непрямих викидів
- ▶ Часто становлять 70–90% від загального вуглецевого сліду компанії
- ▶ Потребують збору даних від третіх сторін, що ускладнює верифікацію

Матеріали дослідження

- ▶ Larrinaga et al. (2023): складність розкриття score 3 в CSRD — European Accounting Review

CSRD у цифрах: масштаб регуляторної трансформації

50
000

компаній ЄС
підпадають під CSRD

12

галузевих ESRS
розробляються
EFRAG

€10B

оціночні витрати
на впровадження
(ЄС)

2028

повне охоплення
всіх зобов'язаних
суб'єктів

За оцінками Єврокомісії та KPMG ESG Audit Report 2024

П И Т А Н Н Я 2

ESRS: стандарти та принципи розкриття інформації

European Sustainability Reporting Standards — Delegated Regulation 2023/2772

Структура стандартів ESRS: три рівні

Крос-секторальні стандарти

- ▶ ESRS 1: Загальні вимоги
- ▶ ESRS 2: Загальні розкриття
- ▶ Застосовуються до всіх компаній
- ▶ Принципи подвійної суттєвості, управління, стратегія
- ▶ Обов'язкові без права вибору

Тематичні стандарти

- ▶ E1–E5: Довкілля (клімат, вода, біорізноманіття...)
- ▶ S1–S4: Соціальні (персонал, спільноти, споживачі...)
- ▶ G1: Управління та етика
- ▶ Застосовуються за принципом суттєвості
- ▶ Деякі показники є обов'язковими (mandatory)

Галузеві стандарти (у розробці)

- ▶ 12 секторальних стандартів EFRAG
- ▶ Нафта і газ, гірництво, фінанси, АПК та ін.
- ▶ Враховують специфіку ESG-ризиків сектору
- ▶ Очікувані до 2026–2028 рр.
- ▶ Розробка — <https://www.efrag.org>

Принципи якості розкриття за ESRS 1

7 якісних характеристик інформації (ESRS 1, §B1–B34)

- ▶ Доречність (Relevance) — інформація впливає на рішення стейкхолдерів
- ▶ Достовірне подання (Faithful representation) — повнота, нейтральність, без помилок
- ▶ Порівнянність (Comparability) — стабільність методів між звітними періодами
- ▶ Перевіряємість (Verifiability) — незалежні сторони здатні підтвердити
- ▶ Своєчасність (Timeliness) — надання у встановлені строки
- ▶ Зрозумілість (Understandability) — ясна, чітка мова, без надмірної технічності

Науковий коментар

- ▶ Cho et al. (2024): ESRS якісні характеристики узгоджуються з Conceptual Framework МСФЗ, але ESG-дані потребують нових методологій верифікації

Datapoints: обов'язкові та умовно-обов'язкові

Типи показників розкриття (datapoints)

- Mandatory: підлягають розкриттю завжди (наприклад, GHG Scope 1, 2 за ESRS E1)
- Voluntary (phase-in): можуть відкладатися для певних категорій компаній
- Conditional: розкриваються лише якщо тема визнана суттєвою

Фазовий графік впровадження

- 2024–2026: повна звітність для великих компаній із відстрочкою для деяких datapoints
- Малий бізнес: спрощені стандарти VSME (Voluntary SME Standard EFRAG)

Практичний виклик

- Понад 1 100 datapoints у першій хвилі стандартів — KPMG, PwC аналітика 2024
- Необхідність ESG Data Management систем і внутрішнього контролю

Ключові обов'язкові datapoints

GHG Scope 1, 2, 3
Частка жінок у правлінні
Витрати на навчання (год./рік)
Частка відновлювальної енергії
Кількість порушень прав людини
Виплати податків по юрисдикціях

ESRS у системі глобальних ESG-стандартів

ISSB / IFRS S1–S2

- ▶ Глобальний базовий стандарт сталої звітності
- ▶ S1: загальні вимоги, S2: кліматичні ризики
- ▶ Основа — фінансова суттєвість (TCFD)
- ▶ Інтєроперабельність з ESRS задокументована IFRS Foundation
- ▶ <https://www.ifrs.org/sustainability/>

GRI Standards

- ▶ Найпоширеніший ESG-стандарт у світі
- ▶ Фокус на вплив на суспільство
- ▶ GRI 2024 оновлено для узгодженості з ESRS
- ▶ Взаємне визнання за Delegated Regulation Annex II
- ▶ <https://www.globalreporting.org>

CDP / TCFD

- ▶ CDP — кліматичне розкриття 18 000+ компаній
- ▶ TCFD включено в ESRS E1 та ISSB S2
- ▶ Scenario analysis — обов'язковий елемент
- ▶ Наукові цілі: Science Based Targets (SBTi)
- ▶ <https://cdp.net>

П И Т А Н Н Я 3

Аудит звітності зі сталого розвитку: стандарти і практика

ISSA 5000, ISAE 3000 та новий вимір аудиторської перевірки

ISSA 5000: новий глобальний стандарт перевірки ESG

ISSA 5000 (IAASB, прийнятий у 2024 р.)

- ▶ Перший комплексний стандарт для зовнішньої перевірки звітності зі сталого розвитку
- ▶ Застосовується незалежно від фреймворку (ESRS, GRI, ISSB) і галузі
- ▶ Охоплює два рівні: limited assurance і reasonable assurance

Limited assurance (обмежена впевненість)

- ▶ Вимагається CSRD на перехідний період (з 2024–2025 рр.)
- ▶ Негативна форма висновку: «нічого не привернуло нашу увагу...»
- ▶ Менший обсяг процедур, нижча вартість, але нижчий рівень впевненості

Reasonable assurance (обґрунтована впевненість)

- ▶ Мета ЄС у довгостроковій перспективі (перегляд CSRD до 2028 р.)
- ▶ Аналогічна фінансовому аудиту за обсягом і ризик-орієнтованим підходом

Ключові процедури при перевірці ESG-звітності

Планування і оцінка ризиків

- ▶ Розуміння бізнесу та ESG-контексту
- ▶ Оцінка ризиків суттєвого викривлення
- ▶ Планування відповідно до подвійної суттєвості
- ▶ Залучення ESG-спеціалістів і технічних експертів
- ▶ Документування порогів суттєвості

Збір і оцінка доказів

- ▶ Перевірка методологій вимірювання (наприклад, GHG Protocol)
- ▶ Тестування систем внутрішнього контролю над ESG-даними
- ▶ Аналітичні процедури та порівняльний аналіз
- ▶ Опитування менеджменту та персоналу
- ▶ Верифікація даних первинного обліку

Формування висновку

- ▶ Оцінка доречності та достовірності розкриттів
- ▶ Аналіз відповідності вимогам ESRS
- ▶ Перевірка узгодженості з фінансовою звітністю
- ▶ Висновок (limited або reasonable assurance)
- ▶ Звіт про перевірку відповідно до ISSA 5000

Хто надає послуги з перевірки ESG-звітності

Акредитовані постачальники за CSRD

- Statutory auditors (zareєстровані аудитори): Big 4 та інші — основний канал
- Independent assurance service providers (IASP): неаудиторські організації при акредитації державами-членами
- Ст. 34 Директиви 2022/2464/ЄС — детальні вимоги до постачальників

Вимоги до компетентності

- Знання ESG-стандартів: ESRS, GRI, GHG Protocol, TCFD
- Технічні навички: аналіз даних, верифікація науково-технічних показників
- Незалежність за аналогією зі стандартами до фінансового аудиту (IESBA Code)

Ринкова ситуація

- Kend & Nguyen (2020): концентрація ринку ESG-перевірки — Big 4 займають 70%+ — Auditing: A Journal of Practice and Theory

Big 4 у ESG-аудиті

Deloitte: Centre for Sustainable Progress

PwC: ESG & Climate Risk

EY: Climate Change and Sustainability

KPMG: ESG Audit & Reporting

Від добровільних заяв до обов'язкового аудиту: хронологія

2014

2022

2023

2024

2028

NFRD: перша директива
ЄС про нефінансову
звітність (~6 000
компаній)

CSRD замінює NFRD.
Обов'язковий зовнішній
аудит. 50 000 компаній

Прийнятий Delegated
Reg. 2023/2772 —
перший пакет ESRS (12
стандартів)

ISSA 5000 IAASB:
глобальний стандарт
перевірки ESG-звітності

Перегляд CSRD: перехід
до reasonable assurance
(обґрунтована
впевненість)

ПИТАННЯ 4

Виклики та перспективи для аудиторської професії

Нові компетенції, ризики й можливості в епоху ESG-аудиту

Ключові виклики для аудиторів при перевірці ESG

Методологічні виклики

- ▶ Відсутність усталених стандартів вимірювання для частини ESG-показників
- ▶ Складність верифікації якісних даних (наприклад, права людини)
- ▶ Scope 3 — дані від третіх сторін поза прямим контролем
- ▶ Форвардно-орієнтована інформація (сценарний аналіз) — суб'єктивна
- ▶ Дефіцит бенчмарків для порівняння між компаніями

Організаційні виклики

- ▶ Нестача ESG-компетентних кадрів у аудиторських фірмах
- ▶ Необхідність мультидисциплінарних команд (інженери, екологи, юристи)
- ▶ Час і вартість: ESG-аудит 2–3х дорожчий за порівнянну нефінансову перевірку
- ▶ Координація між аудитором і ESG-командою клієнта
- ▶ Технологічна готовність систем ESG-даних клієнтів

Регуляторні виклики

- ▶ Невизначеність трактування ряду вимог ESRS на практиці
- ▶ Різниця між Limited та Reasonable assurance: різні обсяги роботи
- ▶ Судові ризики: greenwashing litigation зростає в ЄС
- ▶ Взаємодія CSRD з іншими регуляторними режимами (SFDR, EU Taxonomy)
- ▶ Ризик регуляторної фрагментації між юрисдикціями

ESG-компетенції сучасного аудитора

Технічні знання (hard skills)

- ▶ Глибоке знання ESRS, GRI, ISSA 5000, GHG Protocol, TCFD/TNFD
- ▶ Статистичний аналіз і Data Analytics: ESG-дані обробляються масивами
- ▶ Розуміння кліматичної науки, біорізноманіття, соціальних індикаторів
- ▶ Цифрова звітність: XBRL тегування, iXBRL, автоматизована верифікація

Аналітичні навички (soft + meta skills)

- ▶ Критичне оцінювання якісних тверджень і форвардних прогнозів
- ▶ Стейкхолдер-орієнтований підхід: розуміння очікувань різних груп
- ▶ Судження при відсутності чітких стандартів вимірювання

Стратегічна перспектива

- ▶ Adams & Abhayawansa (2022): аудитори мають стати «інтелектуальними провайдерами впевненості» — Accounting, Auditing & Accountability Journal

Greenwashing: ризики та роль аудитора

Що таке greenwashing у контексті CSRD

- ▶ Перебільшення або фальсифікація ESG-показників у публічній звітності
- ▶ Selective disclosure: розкриття лише позитивних ESG-даних
- ▶ Metric manipulation: вибір вигідних методологій без розкриття

Правовий ландшафт ЄС

- ▶ Greenwashing Claims Directive 2024/825/EU: заборона неперевіраних «зелених» тверджень
- ▶ ESMA Guidelines on ESG-related fund names 2024: вимоги до індексних фондів
- ▶ Зростання ESG litigation: ClimateCaseChart.org зафіксував 2000+ справ до 2024 р.

Відповідальність аудитора

- ▶ Аудитор відповідає за належне отримання доказів, але не гарантує відсутність greenwashing
- ▶ Christensen et al. (2021): скептицизм є ключовим захистом — Accounting Review

Резонансні справи

Shell: позов щодо недостатніх зобов'язань з декарбонізації (НЛ, 2021)

DWS Group: SEC розслідування щодо хибних ESG-заяв (2022, \$25 млн штраф)

Volkswagen:
CO₂-маніпуляції та
довіра до ESG-аудиту

ESG-аудит: перспективи ринку та професії до 2030 р.

\$20B

Очікуваний обсяг
глобального ринку
ESG-аудиту до 2030
р.

3×

Прогнозоване
зростання попиту
на ESG-аудиторів

63%

Компаній ЄС ще
не готові до повного
дотримання CSRD
(2024)

2028

Очікуваний перехід
ЄС на reasonable
assurance

Джерело: ACCA Future of Sustainability Assurance Report 2024 | Eurostat ESG Readiness Survey 2024

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Нормативні джерела

1. Directive 2022/2464/EU (CSRD) — <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>
2. Commission Delegated Regulation 2023/2772/EU (ESRS) — https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202302772
3. Directive 2014/95/EU (NFRD) — <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0095>
4. Greenwashing Claims Directive 2024/825/EU — https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202400825
5. IAASB ISSA 5000 (2024) — <https://www.iaasb.org/publications/international-standard-sustainability-assurance-issa-5000>
6. ISAE 3000 (Revised) — <https://www.iaasb.org/publications/international-standard-assurance-engagements-isae-3000>
7. ESRS Datapoints List (EFRAG, 2024) — <https://www.efrag.org/lab6>
8. IFRS S1 & S2 (ISSB, 2023) — <https://www.ifrs.org/sustainability/>
9. GHG Protocol Corporate Standard — <https://ghgprotocol.org>
10. IESBA Code of Ethics (2024 update) — <https://www.ethicsboard.org>

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Наукова та аналітична література

1. Adams, C. & Abhayawansa, S. (2022). Connecting the COVID-19 pandemic, ESG and SDGs. AAAJ, 35(1).
2. Bebbington, J. & Unerman, J. (2020). Advancing research into accounting and the UN SDGs. AAAJ, 33(7).
3. Cho, C. et al. (2024). ESRS quality characteristics. Critical Perspectives on Accounting.
4. Christensen, H. et al. (2021). The real effects of mandatory non-financial disclosures. Accounting Review, 96(5).
5. Christensen, H. et al. (2023). Sustainability standards and investor information. Journal of Accounting Research, 61(2).
6. Cohen, J. et al. (2023). Sustainability assurance: emerging challenges. AAAJ, 36(4).
7. Combes-Thuélín, E. et al. (2023). ESRS implementation challenges. Accounting in Europe, 20(3).
8. Farooq, M. & De Villiers, C. (2020). Understanding sustainability assurance. Accounting & Finance, 60(S1).
9. Kend, M. & Nguyen, L. (2020). ESG assurance market concentration. Auditing: A Journal of Practice and Theory, 39(3).
10. Larrinaga, C. et al. (2023). Scope 3 challenges in CSRD. European Accounting Review, 32(4).
11. Simnett, R. & Huggins, A. (2015). Sustainability assurance engagement. Accounting Horizons, 29(4).

ПІДСУМОК ЗАНЯТТЯ 13

CSRD, ESRS і новий вимір аудиту — сутність, стандарти, перспективи

1. CSRD трансформує корпоративну звітність: 50 000 компаній, подвійна суттєвість, обов'язковий аудит
2. ESRS формують стандартизовану мову ESG-звітності в ЄС, інтегровану з GRI та ISSB
3. ISSA 5000 — новий глобальний стандарт, що визначає процедури і форми висновку при ESG-аудиті
4. Аудиторська професія потребує нових компетенцій і несе підвищену відповідальність за боротьбу з greenwashing